

ПОЛІТОЛОГІЯ

УДК 321

Кравченко В. Ю.

кандидат політичних наук,
викладач кафедри гуманітарних наук
Дніпропетровської медичної академії (Дніпро, Україна),
E-mail: darkliths@rambler.ru

Пащенко В. І.

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політології та права
Ніжинського державного університету імені М. Гоголя
(Ніжин, Чернігівська область, Україна),
E-mail: vvvvvvv2002@ukr.net

ПРАКТИКА ТА ТЕОРІЯ «СПРАВЕДЛИВОЇ ВІЙНИ» В ХХІ СТОЛІТТІ

Анотація. Аналізуються особливості збройних конфліктів що відбуваються в ХХІ столітті. Визначається сутність та основні принципи теорії «справедливої війни». Досліджується трансформація теорії та критеріїв «справедливої війни» під впливом нових реалій розв'язання, ведення та закінчення військових дій.

Ключові слова: етика, мораль, війна, насилля, теорія справедливості.

Актуальність теми. Вся історія розвитку людства пов'язана з еволюцією такого суспільного явища як війна. Не дивлячись на прогнози та надії відомих гуманістів про те, що з прогресом цивілізації та моральним вдосконаленням людства конфліктні форми взаємовідносин, такі як війна, поступово зникнуть, силове вирішення проблем залишається ключовим фактором міжнародної політики. За словами В. Серебряникова: «Війна відноситься до історичних явищ, які розвиваються найшвидшими темпами» [10, с. 255]. У ХХІ ст. війна фундаментально змінюється і еволюціонує, зазнає соціально – політичних, військово – технічних змін, але незалежно від цього в усі часи потрібною залишається необхідність її обґрунтування.

Найбільш впливовою інтелектуальною традицією в рамках якої намагаються унормувати військові дії є теорія «Справедливої війни» (Just war). Дана теорія прагне показати, що можливим є початок та проведення війни згідно специфічних етичних положень. Звичайно, злиття в єдине ціле таких протилежних категорій, як етика та війна видається неможливим та абсурдним, тому в ході роботи необхідно з'ясувати в якій мірі моральні цінності притаманні війні, чи існує можливість з їхньою допомогою обмежити її руйнівний вплив, та як описує цей зв'язок теорія «справедливої війни».

Актуальність роботи полягає в тому, що війна як суспільне явище продовжує займати важливе місце у міжнародних відносинах та використовуватися для вирішення зовнішньополітичних цілей. У ХХІ ст. під впливом суспільного розвитку теорія «справедливої війни» отримала нове життя і

виражається у формуванні нових принципів справедливого ведення війни. Важливість даної теорії у тому, що вона найповніше виражає та відображає сутність сучасних війн, які відрізняються від традиційних війн XX ст. і набувають форми асиметричних збройних дій, гуманітарних інтервенцій, конфліктів низької інтенсивності.

Метою дослідження є з'ясування сучасних критеріїв «справедливої війни» та їх використання для обґрунтування нормативності військових дій.

З огляду на мету перед нами виникають такі завдання:

- Проаналізувати сучасний стан концепції «справедливої війни»;
- Описати основні критерії «справедливої війни»;
- Визначити особливості їх застосування в умовах війни з тероризмом;

Основні положення. В XXI ст. на еволюцію природи війни впливають: політична мораль, існуючі подвійні цінності в міжнародних відносинах, структура світового співтовариства, а також розвиток та вдосконалення військових технологій. Все це закладає основу появи нових «справедливих» причин війни. В такому світі зникають традиційні війни і, на думку С. Брауна, починається формування «поліархічного світу», в якому за ресурси, підтримку і лояльність борються не лише держави, а й субдержави, транснаціональні групи інтересів та міжнародні терористичні організації [12, с. 148]. В таких умовах всі міжнародні актори намагаються легалізувати право на війну за допомогою принципів «справедливої війни». Під терміном «справедлива війна», ми інтуїтивно розуміємо обґрунтування війни, як крайньої міри, що не може використовуватися для егоїстичних цілей, а слугує необхідністю захисту людей, які зазнають агресії. «Справедлива війна» це стан, коли ми сприймаємо військові дії, як законні та невідворотні. Норвезький дослідник військової етики Г. Сісе розподіляє принципи «справедливої війни» на три групи кожна з яких відповідає певному етапу – до початку військових дій, під час військових дій, по їх закінченню. Відповідними є і назви цих етапів та груп - *jus ad bellum*, *jus in bello*, *jus post bellum*. Перша група принципів стосується того, як правильно починати війну та коли її початок є правомірним, друга – як слід поводитись під час війни, третя - як правильно закінчити війну та підвести її підсумки.

Перший етап - *jus ad bellum*, передбачає обґрунтування необхідності війни за допомогою таких критеріїв: справедливі причини, добрі наміри, остання можливість, пропорційність, раціональна вірогідність успіху, законна влада. Важливо, щоб рішення про використання збройної сили не було ініціативою військових, таке рішення має приймати лише законно обраний інститут влади, що має найвищі політичні повноваження. С. Єтів запропонував модель раціонального вибору в рамках якої рішення приймає єдиний раціонально мислячий лідер на основі розуміння національного інтересу держави. В даному лідері мають втілюватися патріотизм, відповідальність, стриманість, відчуття міри, мужність, справедливість, мудрість і глибоке розуміння політики та національних інтересів держави супротивника. Таке рішення має відповідати усім конституційним процедурам. Щоб бути

справедливою війна має розпочинатися лише заради справедливого миру для обох сторін. Мотивом ніколи не може бути помста або ненависть до протилежної сторони. Військові дії можна вважати справедливими лише тоді, коли були задіяні і не допомогли усі альтернативні методи вирішення конфлікту, такі як дипломатичні переговори та економічні санкції. Визначальне значення у сучасній війні відіграють моральні переконання, що повинні бути присутніми в кожному рішенні і направленні на обмеження жорстокості, страждань та руйнувань. Тому для початку війни необхідно мати особливі моральні підстави, які б відповідали позитивній реакції світової спільноти та власних громадян. Необхідно попередити появу ситуації, коли цілі війни є справедливими і моральними, а засоби досягнення та ведення аморальними. Ті, хто приймають рішення про необхідність збройного насильства мають визнавати цінність життя будь-якої людини і важливість захисту всього живого та збереження миру. Це вказує на те, що в сучасному світі основу теорії «справедливої війни» складають моральні, а не юридичні чинники.

Справедливими причинами початку військових дій слід вважати інтервенції з метою допомоги тим, хто терпить несправедливий напад і страждання, а також покарання тих, хто чинить незаконне насилля над іншими, або над власним народом. В ХХІ ст. легалізацію в межах даних критеріїв отримують гуманітарні інтервенції, війни з тероризмом, превентивні удари, військовий захист від зовнішнього агресора, покарання агресора, операції по відновленню миру (peace – building), розповсюдження демократії та миру, боротьба зі зброєю масового знищення. Особливу роль у появі таких різновидів війн відіграло розповсюдження терористичних організацій та поява концепцій держав – невдах (failed state). Загрози гуманітарної безпеки стають ключовими викликами сучасних конфліктів. Ціллю гуманітарних інтервенцій є попередження або припинення страждань громадянського населення. Для початку гуманітарної інтервенції повинні бути знайдені чіткі ознаки того, що режим планує або уже готовий до втілення геноциду та іншого масштабного насилля. Причиною також може бути наявність масштабних катастроф, що приховуються владою і не збираються вирішуватися. Гуманітарна операція може мати місце у випадках з державами – невдахами (failed state) в яких відсутнє справжнє політичне управління і йде кровопролитна громадянська війна, яку не можна зупинити без втручання ззовні. В сучасних умовах гуманітарні інтервенції розглядають як альтернативу класичним міждержавним конфліктам.

В будь – якому випадку перед початком військової операції слід критично оцінювати її необхідність. Війна завжди повинна бути крайньою мірою, до якої вдаються після невдалого застосування всіх альтернативних засобів запобігання насиллю [11, с. 94]. Справедливим буде втручання сильної сторони на захист слабкої тому, що найморальнішим вчинком є захист не себе, а того, хто сам себе не може захистити. Проблемною з етичної точки зору є практика превентивних ударів (preventive strike). Сучасна традиція «справедливої війни» виступає проти превентивного удару і визнає його застосування лише у безвихідній ситуації та за умов широкої світової

підтримки. Під поняттям превентивний удар слід розуміти удар з метою випередження атаки і знищення військової сили потенційного супротивника. Устав ООН не дає права державам використовувати превентивний удар проти іншої держави, не зазнавши нападу з її боку, тому превентивний удар залишається спірним критерієм справедливого початку війни і є предметом зловживань [11, с.150]. В межах справедливого застосування військової сили етичним і легітимним вважається самозахист від жорстокого насилля агресора, той на кого здійснили напад має повне право захищати себе та свій народ. Тому головною метою початку «справедливих війн» є боротьба з джерелом зла та несправедливості і не так принципово, хто чи що є втіленням цього зла. Прийнято вважати, що війну не можна розв'язувати проти своїх союзників, в протилежному випадку такі дії можуть завести операцію в глухий політичний кут, бо не отримають схвалення світової спільноти. Ключовим критерієм початку війни є пропорційність, яка втілюється в адекватному співвідношенні завданого насилля та військової відповіді на нього. Недостатня пропорційність проявляється тоді, коли великомасштабні військові операції стають відповіддю на незначні випадки з боку супротивника. Такі ситуації знищують справедливе наповнення військового конфлікту. Внаслідок зникнення на практиці у XXI ст. чітких меж між станом війни та станом миру поступово втрачає актуальність і відходить у минуле практика відкритого оголошення війни, що слугувала повідомленням ворога та світової спільноти про її початок.

Слід зазначити, що у сучасних умовах широкого розповсюдження набуває практика запланованих конфліктів, шляхом їхньої штучної етизації та наближення до принципів «справедливої війни». Цей механізм можливий завдяки процесу виправдання війни шляхом демонізації образу ворога та приписування йому особливої агресивної позиції. Досить часто для створення теоретичної конструкції агресії намагаються створити штучну модель впливу на супротивника. Джерелом такої конструкції у значній частині конфліктів виступають створені стереотипи, які мають негативний відтінок. Прикладом таких дій може слугувати створений американцями, з метою обґрунтування війни, стереотип «Ірак – глобальна загроза». Створення такого штучного обґрунтування носить негативний характер по відношенню до теорії «справедливої війни», бо нівелює її етичне підґрунтя. До таких дій вдаються з прагненням обґрунтувати і виправдати політичні дії більш високими ціннісними пріоритетами та віддаленими цілями [8, с. 138].

Другий етап «справедливої війни» - справедливе ведення бойових дій (*jus in bello*). На цьому етапі ключового значення набуває моральна оцінка дій усіх учасників конфлікту. Важливим критерієм, що має визначальне моральне значення під час війни виступає чіткий розподіл населення і об'єктів на військові та громадянські або цивільні. Цивільна частина населення не несе загрози для супротивника і не приймає участі у бойових діях. Ця частина населення є повністю беззахисною тому здійснювати над ними насилля буде протиправним вчинком. Такий розподіл населення на військове та мирне можна визнати диференціацією, що має визначальне

значення для визнання справедливого ведення війни. Отже, громадянське населення не повинне бути ціллю, бо саме це відрізняє «справедливу війну» від геноциду. Слід розуміти, що народ проти якого ведеться війна не є ідентичним зі злом, яке намагаються знищити. Для цього слід правильно виховувати солдатів та офіцерів. Вони ніколи не повинні принижувати людську гідність і честь, а повинні намагатися завдати найменше шкоди в ході бойових завдань [11, с. 110]. Під час військових дій найголовнішу роль відіграють такі цінності як чесність, принципи і совість. Для того, щоб війна відповідала критеріям справедливої, ворогуючі сторони мають відмовитися від застосування деяких видів зброї, що приносить надлюдські страждання. До такої зброї можна віднести ядерну, хімічну, біологічну, а також касетні бомби. В процесі військової операції слід з повагою ставитися до культурних та історичних пам'яток. Необхідно зрозуміти, що ціллію війни має бути лише досягнення справедливого миру для всіх учасників. Саме з цієї позиції і повинні відштовхуватися сторони у ході конфлікту.

Заключним етапом війни є її справедливе закінчення (*jus post bellum*). Цей етап є не менш важливим за інші і має свої особливі критерії, дотримання яких слугує підґрунтям для остаточного визнання війни справедливою. Для початку процесу завершення бойових дій необхідним є відповідність наступним критеріям:

- 1) Справедливі причини - тобто такі причини, які слугують завершенню війни, укладанню мирної угоди та є прийнятними для обох сторін.
- 2) Законні повноваження – всі сторони, які приймають участь у встановленні порядку та справедливого миру повинні бути визнані законними, як в межах своєї держави, так і на міжнародному рівні.
- 3) Прозорі домовленості – домовленості про закінчення війни мають носити відвертий і прозорий характер та забезпечувати неможливість повторного конфлікту.
- 4) Справедливість з обох сторін – повинні розпочатися процеси по притягненню до відповідальності військових злочинців з обох сторін.
- 5) Примирення – сторони, що розпочали процес закінчення війни мають допомагати процесу примирення та взаємного порозуміння між їхніми народами та світовим співтовариством.

Всі сторони конфлікту повинні розуміти, що сторона яка зазнає поразки має право на справедливе і гідне відношення до себе. Повага до протилежної сторони відіграє визначальне значення на цьому етапі. Лише при загальному аналізі всіх етапів та наслідків війни можна говорити про її загальну справедливість. Це потрібно тому, що досить часто «справедлива війна» призводить до використання насилля проти мирного населення. Прикладом цього може бути операція «Буря в пустелі» у 1991 році, коли США та їх союзники безпосередніми бомбардуваннями не завдали шкоди мирному населенню, але наслідками бомбардувань стало погіршення якості питної води, що призвело до розповсюдження хвороб серед населення.

Важливо також окремо проаналізувати вплив на критерії та норми «справедливої війни» такого явища як війна з тероризмом. Такий тип військових дій передбачає особливий характер операцій, тому моральні

критерії відіграють в такій війні ключове значення. Межею, що породила новий тип війн з терором слід вважати 11 вересня 2001 року, коли відбулася терористична атака на США. Таке твердження можна підкріпити тезою С. Теннісона про те, що після 11 вересня світ вступив у стан «глобальної громадянської війни» [11, с. 145]. У загальному вигляді тероризм можна визначити як збройні акції проти громадянського населення, головною метою яких є залякування та психологічна дестабілізація. Такими терористичними угрупованнями керує ненависть і сильне бажання справити враження на світову спільноту [11, с. 136]. Особлива проблема застосування терміна «війна з терором» у тому, що він породжує ілюзію про те, що тероризм можна перемогти силовими засобами. Насправді ж явище тероризму дуже складне та багатогранне, яке не може бути вирішене лише за допомогою насилля. Тому важливо не допускати зловживань у своїх особистих цілях такою категорією як війна з тероризмом. Особливість застосування теорії «справедливої війни» у боротьбі з терористами полягає у тому, що більшість ударів по терористичним угрупованням представляють собою удари по території інших держав, тому великого значення у таких випадках набуває широка підтримка у регіоні та світі в цілому. Для США війна з терором почала обґрунтовуватися як оборонна війна. З цього приводу слід сказати, що устав ООН підкреслює можливість оборонної акції лише протягом такого часу, який необхідний для відбиття нападу. На думку багатьох дослідників у 2003 році США порушили принцип крайньої міри та принцип оборонної війни під час інтервенції в Ірак. Легітимацію даної військової операції США проводили за допомогою таких аргументів: допомога іракському народу, що жорстоко придушений режимом Саддама Хусейна; необхідність розповсюдження демократії на Близькому Сході; прагнення зламати міжнародну терористичну систему, знищивши її помічника Саддама Хусейна; які апелювали до таких критеріїв як: боротьба зі зброєю масового знищення; гуманітарна допомога; боротьба з тероризмом. Але за цими аргументами були приховані егоїстичні наміри забезпечення поставок нафти із даного регіону та встановлення американського контролю за її видобутком [11, с. 90]. Такої самої думки притримується і Ф. Фукуяма, який стверджує, що причина вторгнення США в Ірак це бажання отримати контроль над стратегічно важливими територіями. Після подій 11 вересня 2001 року М. Макфол одним з перших виступив з «доктриною свободи» та з ідеєю «нового хрестового походу» проти загальносвітової терористичної загрози, в ім'я перемоги не просто демократії, а американської демократії [15, с. 58]. Обґрунтовуючи військові операції проти тероризму Буш у своїй доктрині зробив ставку на те, що США не будуть робити розмежування між тими хто спланував атаки на США та тими, хто переховує на своїй території терористів. Він заявив: «Наша відповідальність перед історією зрозуміла: відповісти на ці атаки та позбавити світ від зла» [14, с. 63]. Таким чином США прагнули взяти на себе роль нації – месії. Американці доводили, що вони мають право застосувати силу першими для нейтралізації прямої небезпеки, що насувається на них. Для обґрунтування війни Сполучені Штати використовували економічні аргументи, стверджуючи,

що військова операція допоможе розповсюдженню принципів ринкової економіки в інших державах, що гарантує формування в них ліберальної демократії. Це попередить появу нових війн, бо демократії не воюють між собою через те, що вони мають спільні цінності і політичні принципи. Таке фанатичне прагнення світових акторів обґрунтувати війну як справедливую цілком зрозуміло тому, що відповідність війни критеріям «справедливої» допомагала під час силової акції отримати світову підтримку, без якої війна не була б правомірною. «Справедлива війна» допомагає вирішити і внутрішньополітичні завдання, шляхом відвернення уваги виборців від нагальних внутрішньодержавних проблем, а також допомагає заручитися підтримкою населення, що є потенційними військовими, які можуть поповнити військові ряди. Г. Сісе стверджує, що теорія «справедливої війни» націлена на обмеження руйнівної сили війни, а не на її легалізацію [11, с. 47].

Необхідно зазначити, що війна з тероризмом трансформувала звичне сприйняття і застосування критеріїв «справедливої війни», які у таких випадках втрачають своє смислове наповнення та призначення. Проаналізуємо цю зміну на прикладі ключових критеріїв обґрунтування «справедливої війни» таких як: легітимна влада; раціональна вірогідність успіху; добрі наміри; крайня міра; диференціація населення на мирне та військове; справедливі причини; пропорційність. Критерій легітимної влади зазнає викривлення по тій простій причині, що терористичні угруповання, проти яких ведуться збройні дії, не мають легітимної та законної влади, яка б могла приймати правове рішення про необхідність війни. Під час війни проти тероризму втрачається здатність диференціації населення та споруд на військові і невійськові через те, що навіть громадянське населення може бути осередком терористичної загрози, а терористичні угруповання можуть переховуватися у громадських будівлях та використовувати їх для маскування розробки зброї. Це у свою чергу призводить до того, що громадянські будівлі можуть ставати ціллю атаки з боку миротворців. У випадку з терористичними організаціями принцип диференціації населення працює у зворотному напрямку, бо саме мирне населення та будівлі є їх головними цілями для атаки. Війни проти тероризму досить рідко відповідають критерію крайньої міри через те, що найчастіше вони стають спонтанною швидкою відповіддю на загрозу і не враховують можливості використання альтернативних засобів попередження війни з тієї причини, що супротивник не має власної території та легітимної влади. Також, ціллю таких конфліктів стають священні та історичні пам'ятки, що не припустимо в межах справедливих критеріїв війни. Безглуздим у такій війні виявляється і такий критерій як раціональна вірогідність успіху тому, що військовими засобами тероризм здолати неможливо, ні за яких умов, бо це явище є продуктом суспільства і буде існувати до тих пір, поки цього бажатиме саме суспільство. Якщо в традиційному значенні такий критерій як добрі наміри вимагає обґрунтування моральності війни, то у випадку війни з тероризмом цей критерій не потребує обґрунтування, бо направлений на боротьбу з тероризмом, що є втіленням зла. Тому війна з терориз-

мом завжди позиціонується як «добра» і така, що не піддається сумніву. На таких самих засадах базується трансформація і критерію справедливих причини. В сучасних умовах ні в кого не викликає сумніву, що захист людства від такого явища як тероризм є справедливою причиною початку збройних дій, що відкидає необхідність пошуку таких причин. Зміни які торкаються критерію пропорційності полягають в тому, що під час збройних операцій проти тероризму силова міць, яка направлена проти таких угруповань, набагато перевищує межу пропорційності. Це відбувається тому, що зазвичай терористи завдають декількох нетривалих ударів, а відповіддю на їх агресію стає повномасштабна військова операція, яка в десятки разів перевищує межу насилля. Отже, стає зрозуміло, що у випадку війни з тероризмом критерії «справедливої війни» зазнають смислових змін в порівнянні з традиційним значенням. Такі критерії досить часто не потребують обґрунтування чи доведення.

Для даного дослідження важливо проаналізувати, яку роль в «справедливих війнах» відіграє міжнародне право. На думку багатьох дослідників сучасне міжнародне право перетворилося на інструмент політичного та етичного виправдання застосування сили, тому воно може ставати причиною військових зіткнень. Дане твердження знаходить відображення і у американського дослідника Д. Кеннеді, що використав термін «правові дії» (Law fare), які передбачають використання міжнародного права в якості засобу досягнення військових цілей [9, с. 134]. В сучасному світі війна опиняється в межах права, що зменшує його вплив на неї. В свою чергу міжнародне право спрощує застосування сили, легалізує війну та позбавляє політиків і військових відповідальності за насилля. Це призводить до повної безвідповідальності з боку військових, які не відчувають на собі моральний тягар, бо на їхню думку вони діють в межах дозволеного.

Висновки. Збройні конфлікти у XXI ст. зазнають значних трансформацій в соціальному, технічному, культурному плані, але продовжують потребувати етичного обґрунтування своєї необхідності. Сьогодні збройні дії представлені у формі асиметричних війн, які і визначають специфіку формування етичних аргументів необхідності збройного насильства, в межах теорії «справедливої війни». Ключовим досягненням роботи можна вважати аналіз трансформації та смислового змінення критеріїв «справедливої війни» у випадку війни проти терористичних угруповань. В даному випадку використання критеріїв носить символічний характер, бо не потребує зусиль по обґрунтуванню етичності застосування збройної сили. На прикладі війни з тероризмом ми можемо простежити еволюцію явища війни та трансформацію критеріїв її обґрунтування. З виникненням нового рівня війн проти тероризму змінилося і застосування критеріїв обґрунтування. Ці зміни найбільше торкнулися таких критеріїв: легітимна влада; добрі наміри; пропорційність; диференціація; справедливі причини; крайня міра.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Апресян Р. Г. Метанормативное содержание принципов справедливой войны / Р. Г. Апресян // Полис. – 2002. – №3. – С.57 – 71.
2. Дериглазова Л. «Усомнившийся либерализм» в конфликтной теории / Л. Дериглазова // Международные процессы. – 2006. – №2. – С.144 – 147.

3. Кавешников Н. Малые и вредные / Н. Кавешников // Международные процессы. – 2008. – №3. – С.84 – 92.
4. Кременюк В. Насилие и ненасилие в «империи мировой демократии» / В. Кременюк // Международные процессы. – 2006. – №3. – С.52 – 61.
5. Кудряшова И. Легко ли быть средневеликим... / И. Кудряшова // Международные процессы. – 2008. – №3. – С.78 – 83.
6. Конышев В.Н. Война как средство политики: современные американские подходы / В. Н. Конышев // ОНС. – 2004. – №5. – С.110 – 119.
7. Миронюк М. Факторы силы в американской политике / М. Миронюк // Международные процессы. – 2007. – №2. – С.128 – 132.
8. Никитина Ю. Реализм с человеческим лицом / Ю. Никитина // Международные процессы. – 2007. – №2. – С.137 – 139.
9. Сущенцов А. война как правовая процедура / А. Сущенцов // Международные процессы. – 2007. – №1. – С.133 – 136.
10. Сениявская Е. С. Психология войны в XX веке: исторический опыт России / Е. С. Сениявская. – М., 1999. – С.251 – 317.
11. Сисе Х. Справедливая война ? О военной мощи, этике и идеалах / Х. Сисе. – М., 2007. – 176 с.
12. Троицкий М. Безответственность силы и иллюзии власти. Наставление политиков как аналитический жанр в США / М. Троицкий // Международные процессы. – 2006. – №2. – С.148 – 152.
13. Фененко А. Сила и легитимность в современном мире / А. Фененко // Международные процессы. – 2008. – №2. – С.137 – 139.
14. Шеклеина Т. Новый «крестовый поход» республиканцев: как появилась доктрина Буша / Т.Шеклеина // Международные процессы. – 2007. – №3. – С.56 – 72.

Кравченко В. Ю., кандидат политических наук, преподаватель кафедры гуманитарных наук Днепропетровской медицинской академии (Днепр, Украина), E-mail: darkliths@rambler.ru

Пашенко В. И., кандидат политических наук, доцент, доцент кафедры политологии и права Нежинского государственного университета имени Н. Гоголя (Нежин, Черниговская область, Украина), E-mail: vvvvvvv2002@ukr.net

Практика и теория «справедливой войны» в XXI веке

***Аннотация.** Анализируются особенности вооруженных конфликтов происходящих в XX веке. Определяется сущность и основные принципы теории «справедливой войны». Исследуется трансформация теории и критериев «справедливой войны» под влиянием новых реалий решения, ведения и окончания военных действий*

***Ключевые слова:** этика, мораль, война, насилие, теория справедливости.*

Kravchenko V., PhD in political sciences, lecturer of the Department of humanities, Dnepropetrovsk Medical Academy (Dnipro, Ukraine), E-mail: darkliths@rambler.ru

Pashchenko V., PhD in political sciences, docent, associate professor of the Department of Political Science and Law, Nizhyn Gogol State University (Nizhyn, Chernigov region, Ukraine) E-mail: vvvvvvv2002@ukr.net

Practice and theory of «just war» in the XXI century.

***Abstracts.** The features of armed conflict occurring in the XXI century are analyzed. The nature and basic principles of the theory of «just war» are determined. We study the transformation of the theory and criteria of «just war» under the influence of new realities of solving, maintenance and ending of hostilities.*

***Keywords:** ethics, morality, war, violence, theory of justice.*